

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»

ФАКУЛЬТЕТ ЛІНГВІСТИКИ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ, ПРАКТИКИ ТА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни «Іноземна мова (основна, практичний курс)»
на тему: «Особливості перекладу англійських ідіом з компонентом-
зоонімом»

Студентки 4 курсу групи ЛА-381
спеціальності 035 “Філологія”
Гладищук Вікторії Юріївни
канд. філол. наук, доц. Гавриленко В.М

Кількість балів: _____ Оцінка _____

Члени комісії _____

(підпис) (вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

(підпис) (вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

(підпис) (вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Київ-2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. Теоретичні засади дослідження фразеології як специфічного шару лексикону.....	5
1.1. Підходи до визначення поняття фразеологічна одиниця.....	5
1.2. Специфіка класифікування фразеологізмів.....	11
1.3. Функції фразеологізмів у мові.....	17
Висновки до Розділу I.....	21
РОЗДІЛ II. Особливості перекладу ідіом з зоонімами з англійської на українську.....	23
2.1. Зоонім як особлива лексична одиниця: дефініція, ознаки, функції.....	23
2.2. Особливості перекладу фразеологізмів з компонентом-зоонімом українською.....	29
Висновки до Розділу II.....	34
ВИСНОВКИ.....	36
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	38
ДОДАТКИ.....	42

ВСТУП

Фразеологічні сполучення є важливим стилістичним засобом і відіграють велику роль розумінні культури та менталітету певного народу, соціуму. Фразеологізми є важливим компонентом національної ідентифікації та є скарбницею народної мудрості та моралі. Головна функція фразеологічних одиниць надавати мові колориту, робити її більш виразною. За допомогою фразеологізму можна лаконічно виразити думку. До вивчення фразеологізмів використовують різні підходи: вивчають їхнє походження, структуру, семантику тощо [5, 32].

Загалом, проблемою вивчення займались як вітчизняні, так і закордонні вчені: В.В.Виноградов, Н.М. Шанський, А.В. Кунін, Н.Н.Амосова, Е.Ф. Арсентьева, В.Н. Теля, Ш. Баллі.

Актуальність теми дослідження визначається його спрямуванням на лінгвопрагматичний та стилістичний аспекти дослідження англійської та української фразеології у перекладознавчому ракурсі. Англійська фразеологія становить особливий інтерес оскільки містить такий набір ідіом, який є не характерним для української мови, через притаманні специфічні умови для їх уживання в певних конкретних ситуаціях. Саме тому актуальним є вивчення питання пошуку адекватних українських одиниць при перекладі англійських фразеологізмів крізь призму досліджень англійської фразеології українськими та зарубіжними вченими.

Мета дослідження: розкрити стилістичні та лінгвопрагматичні особливості перекладу англійських фразеологізмів українською мовою.

Завдання дослідження:

1. Ознайомитись з наявними визначеннями загального поняття «фразеологізм», охарактеризувати фразеологічні одиниці;
2. Проаналізувати класифікації фразеологічних одиниць, описати їх функції;

3. Прокласифікувати фразеологізми з компонентом-зоонімом, або зробити спробу класифікації;

4. Провести перекладознавчий аналіз при зіставленні англійських і українських фразеологізмів з компонентом-зоонімом;

Об'єкт дослідження – фразеологічні одиниці англійської та української мов.

Предметом дослідження є перекладацькі процедури, що використовуються в процесі пошуку українських еквівалентів англійських фразеологізмів з наявним компонентом-зоонімом.

В нашій роботі будуть використані такі методи дослідження:

- описовий метод;
- метод аналізу словникових дефініцій;
- метод порівняння і зіставлення;
- метод статистичної обробки даних.

Наукова новизна дослідження полягає у виявленні специфіки значень та перекладу ФО англійській та українській мовах в стилістичних та лінгвопрагматичних аспектах.

Структура і об'єм роботи: Робота складається зі вступу та двох розділів, які включають огляд науково-методичної літератури з досліджуваної теми та теоретичне дослідження. В роботі предсталенні висновки. Загальний обсяг роботи становить 45 сторінок. Робота включає 2 рисунки, та 1 таблицю предсталену в додатках. При написанні роботи було використано 40 джерел спеціальної, науково-методичної літератури та інтернет-джерел.

РОЗДІЛ I. Теоретичні засади дослідження фразеології як специфічного шару лексикону

В даному розгляді представлено огляд теоретичної частини, що розкриває перше та друге завдання дослідження, а саме: ознайомлення з загальними поняттями – фразеологізм, фразеологічна одиниця, характерними ознаками фразеологізмів. Розкриваються підходи до визначення понять, а також походжень фразеологізмів. Специфіка класифікування та функцій фразеологізмів.

1.1. Підходи до визначення поняття фразеологічна одиниця

Фразеологія – це наука про фразеологічні одиниці (фразеологізми), тобто сталі поєднання слів зі складеною семантикою. Фразеологічні одиниці заповнюють лакуни в лексичній системі мови, яка не може повністю забезпечити найменування пізнаних людиною (нових) сторін дійсності, і в багатьох випадках виступають єдиними позначеннями предметів, властивостей, процесів, станів, ситуацій тощо [22, 27].

Фразеологізми є високоінформативними одиницями мови; вони не можуть розглядатися лише як мовна «окраса» або «зайві» одиниці. Так, англійська фразеологія дуже насичена і має багатовікову історію. Сучасна англійська мова є мовою аналітичною, і для усієї англійської фразеології максимально характерним є підвищений аналітизм, що впливає на структуру фразеологізмів [22, 23, 27].

Фразеологічні одиниці здавна вважають однією зі специфічних рис мови, оскільки вони уміщають у собі велику силу експресії та емоційного потенціалу. Вони є яскравим виявом якостей мови, надають їй образності та переконливості. Фразеологізми передають найтонші відтінки душевних поривань, наділяючи вислови емоційністю та виразністю [11, 21]. За допомогою фразеологічних виразів, які не перекладаються дослівно, а сприймаються переосмислено, посилюється естетичний аспект мови.

Фразеологізми, сфери їхнього використання та їхній переклад неодноразово ставали об'єктом лінгвістичних досліджень (В. Виноградов, О. Вітковська, О. Шейгал, В. Мокієнко). Теоретичні засади сучасних досліджень фразеології створили О. Кунін, В. М. Телія, Р. Зорівчак та інші вчені. Дослідження в галузі англійської фразеології демонструють, що фразеологізм є більш складним утворенням, ніж слово або змінне словосполучення.

На думку О. Куніна, фразеологічні одиниці – це стійкі сполучення лексем [22, с. 110], а І. Гальперін називає їх «поєднанням слів, в яких значення цілого домінує над значенням його складових частин або значення цілого словосполучення не зовсім точно, а іноді зовсім не виводиться із суми складових його частин» [23].

Шарль Баллі (1865-1947) – швейцарський лінгвіст французького походження, ввів термін «phraseologie» у значенні «розділ стилістики, що вивчає пов'язані словосполучення». Ш. Баллі вважається родоначальником теорії фразеології, бо він вперше систематизував поєднання слів у своїй книзі «Французька стилістика», до якої він додав розділ про фразеологію. У своїх працях він виділяв «чотири типи словосполучень» [1, 5]:

- вільні словосполучення (*les groupements libres*), тобто поєднання, позбавлені стійкості, що розпадаються після їхнього утворення; бажано наводити приклади до тверджень.
- звичні поєднання (*les groupements usuels*), тобто словосполучення з відносно вільним зв'язком компонентів, що допускають деякі зміни, наприклад, *une grave maladie* приклади виділяємо курсивом – серйозне захворювання (*une dangereuse, serieuse maladie* – небезпечне, серйозне захворювання);
- фразеологічні ряди (*les series phraseologiques*), тобто групи слів, у яких два поняття зливаються майже в одне. Стійкість цих оборотів закріплюється первинним слововживанням, наприклад, *remporter une victoire* - здобути перемогу, *courir un danger* – дефіси треба замінити на

тире наражатися на небезпеку. Ці поєднання допускають перегрупування компонентів;

- фразеологічні єдності (*les unites phraseologiques*), тобто поєднання у яких слова втратили значення і позначають єдине невіддільне поняття.

Подібні поєднання не допускають перегрупування компонентів.

Таким чином, «...концепція Ш. Баллі будується на відмінності поєднань слів за рівнем стійкості: поєднання, у яких є свобода угруповання компонентів, та поєднання, позбавлені такої свободи [1, 5]».

Надалі лінгвіст переглянув свою концепцію, і дійшов висновку, що звичні поєднання та фразеологічні ряди є лише проміжними типами поєднань. Тепер Ш. Баллі виділив лише дві основні групи поєднань [5]:

- вільні поєднання
- фразеологічні єдності, тобто словосполучення, компоненти яких, що постійно вживаються в даних поєднаннях для вираження однієї й тієї ж думки, втратили будь-яке самостійне значення. Ш. Баллі говорив про фразеологічні поєднання за наявності до нього синоніма - так званого «слова-ідентифікатора».

Джерела походження фразеологізмів у сучасній англійській мові різноманітні. Умовно всі фразеологізми можна розділити на дві групи: суто англійські та запозичені. Запозичення своєю чергою поділяються на міжмовні та внутрішньомовні. Таким чином можна виокремити три групи фразеологічних одиниць [5, 10, 11, 34]:

1. суто англійські фразеологічні одиниці;
2. міжмовні запозичення, тобто фразеологічні одиниці, запозичені із іноземних мов шляхом того чи іншого виду перекладу;
3. внутрішньомовні запозичення, тобто фразеологічні одиниці, запозичені з американського та інших варіантів англійської.

Суто англійські фразеологічні одиниці.

Здебільшого фразеологізми англійської є суто англійськими зворотами, автори яких невідомі. Такі ФО пов'язані зі звичаями та традиціями англійського народу або з реаліями та історичними фактами. Наприклад, Blue stocking - синя панчоха («збором синіх панчох» був названий адміралом Босковеном один з літературних салонів середини 18 століття в Лондоні; причиною тому стала поява відомого вченого Бенджаміна Спеллінгфліта в цьому салоні в синіх панчохах). Цікаво, що зараз так прийнято називати жінку, що має образ сухої педантки, позбавленої жіночності [8, 10].

Інша фразеологічна одиниця пов'язана з повір'ям: A black sheep - "паршива вівця", ганьба сім'ї (за старим повір'ям вважалося, що чорна вівця ніби маркована печаткою диявола). Фразеологізм є частиною прислів'я There is a black sheep in every flock, що українською мовою звучить як «У сім'ї не без виродка». A the thin red line-невелика група відважних людей, що захищають місцевість або принципи, що не поступаються своїми позиціями. Цей фразеологізм був уперше використаний 1877 року В. Расселом. Малося на увазі англійські війська під час кримської війни, які мали червону уніформу [9, 10, 11].

Біблійні

Біблія є найважливішим літературним джерелом фразеологічних одиниць. «Про колосальний вплив, який надали англійській переклади Біблії, говорилося і писалося багато; протягом століть Біблія була найбільш широко читаною та цитованою в Англії книгою; не лише окремі слова, а й цілі ідіоматичні вислови (часто буквальні переклади єврейських та грецьких ідіом) увійшли в англійську мову зі сторінок Біблії. Кількість біблійних зворотів і виразів, що увійшли в англійську мову, така велика, що зібрати і перерахувати їх було б дуже нелегким завданням». Біблійні фразеологічні одиниці є повністю асимільованими запозиченнями. Наприклад, a whited sepulcher -

труна повалена. У сучасній мові фразеологізм використовується у значенні «лицемір, байдужий чоловік» [3, 5, 18].

Запозичення із творів Шекспіра та інших англійських авторів

За кількістю фразеологізмів, що збагатили англійську мову, твори Шекспіра посідають друге місце після Біблії. Такі фразеологічні одиниці називаються «шекспіризмами», оскільки більша їх кількість зустрічається у творах драматурга лише один раз, їхня форма чітко фіксована. Приклад однієї з найвідоміших фразеологічних одиниць взято з трагедії «Отелло»: the green-eyed monster - «потвора з зеленими очима», ревності [10].

У сучасній англійській мові до шекспірівських фразеологізмів можуть вноситись деякі зміни. Прикладом такого випадку може бути фразеологічна одиниця buy golden opinions – заслужити сприятливу, приємну думку про себе, викликати захоплення або повагу. Іноді замість дієслова buy вживається дієслово win.

У сучасну мову ці фразеологічні одиниці увійшли внаслідок переосмислення їх метафоричного значення. Крім Шекспіра багато інших геніальних письменників збагатили англійську мову і, зокрема, її фразеологію. Серед них Джефрі Чосер, Джон Мільтон, Джонатан Свіфт, Чарльз Діккенс, Вальтер Скотт та інші. Так, наступний фразеологізм вперше зустрічається в романі В. Скотта «Айвенго»: Catch/take smb red-handed - побачити когось на місці злочину [10].

Фразеологічні одиниці, запозичені з різних мов

Велика кількість англійських фразеологічних одиниць пов'язана з античною історією та культурою. Не дивно, що деякі мають міжнародний характер і зустрічаються у низці мов. Наприклад, до античної міфології відносять фразеологізм the golden age - золотий вік. Цей вираз вперше зустрівся у грецького поета Гесіода в поемі «Праця та дні». Автор описував

вік Сатурна, коли люди жили, подібно до богів, без турбот, чвар, воєн і важкої підневільної праці [23, 24].

У сучасній мові фразеологізм традиційно позначає період становлення культури та мистецтва. У історії Англії золотим століттям називають вісімнадцяте століття, період панування класицизму. Ряд виразів походить від байок Езопа та інших давньогрецьких байок або казок. Прикладом такого виразу може бути фразеологізм *kill the goose that laid/lays the golden eggs* [10];

Деякі фразеологізми вперше зустрічаються у творах давньоримських письменників. Вираз, який у Горація виглядав як *aurea mediocritas* (лат.), у сучасній англійській мові є фразеологізмом і звучить так: *the golden mean* – золота середина.

Кількість фразеологізмів, запозичених із французької мови досить велика. В англійську вони прийшли шляхом калькування вихідних виразів. Багато англійських фразеологічних кальок з французької мають корені латинських прототипів. А якщо французький оборот своєю чергою є повною калькою латинського варіанта, іноді важко з'ясувати, чи англійська фразеологічна одиниця запозичена калькуванням безпосередньо з латинської або чи французької [36].

Щодо фразеологічних запозичень з німецької мови, то вони нечисленні. Як приклад можна навести прислів'я, яке вперше зустрічається у Томаса Карлейла: *Speech is silver, silence is golden* – «слово-срібло, мовчання-золото». Але в багатьох випадках збіг англійських та німецьких фразеологізмів не означає, що англійський зворот є перекладом з німецької. Швидше, навпаки, оскільки англійська література дуже вплинула на німецьку літературу [10, 38].

Нарешті, в англійській є всього кілька фразеологізмів [27], що прийшли з іспанської мови та культури: *blue blood* – блакитна кров, аристократичне походження. Блакитна кров – так говорили про людину дворянського, аристократичного походження; вираз – калька з французької *le sang bleu*, яке,

своєю чергою, – калька з іспанського *la sangre azul*. Спочатку так називали себе аристократичні сім'ї іспанської провінції Кастилії, що пишались тим, що їхні предки ніколи не вступали у змішані шлюби з маврами та іншими народами зі смагливим відтінком шкіри. Вважають, що мається на увазі, що у людей зі світлим відтінком шкіри вени мають блакитний колір, чого не спостерігається у людей зі смаглявою шкірою.

Фразеологічні одиниці американського походження

Багато фразеологічних одиниць прийшло до Англії із США. Такі запозичення відносяться до внутрішньомовних [31]. Деякі з таких фразеологізмів настільки асимілювалися, що в англійських словниках вказується їхнє американське походження. До подібних «американізмів» відносяться, наприклад, вирази:

a/the green light-зелена вулиця, свобода дій;

Paint the town red - веселитися

У наведених вище, як і багатьох інших фразеологізмах американського походження, немає суто американських слів. Отже, ці звороти можна легко сприйняти за суто англійські. Їхнє американське походження встановлюється на підставі лексикографічних даних та аналізу джерел. Цілком природно, що до складу деяких інших фразеологічних одиниць входять американські слова, наприклад: a red cent – мідний гріш [10, 31].

Англомовна форма американських фразеологічних запозичень у британському варіанті англійської повністю виключає переклад. Американські фразеологічні запозичення, особливо сленгізми, відрізняються яскравою образністю та підвищеною експресивністю.

1.2. Специфіка класифікування фразеологізмів

Природа фразеологічних одиниць у тому, що з часом деякі висловлювання у мові набувають додаткове, ситуативне значення під впливом

політичних, соціально-побутових та інших суспільних явищ. Новий контекст надає усталеним виразам нового значення. Причому цей вираз може повністю втратити своє первісне значення [8, 10, 22]. Отже, фразеологічна одиниця є різновидом вторинної номінації. Таким чином і народжуються одиниці мови, що мають особливе положення в мовній системі: з одного боку, фразеологічні одиниці не є еквівалентами слів, оскільки не мають цільнооформленості; з іншого боку, елементи фразеологічних словосполучень настільки пов'язані між собою семантично, що це дозволяє вносити їх в тлумачні словники як окремі самостійні одиниці мови [34].

Класифікація фразеологічних одиниць, запропонована В. В. Виноградовим, що отримала свого часу особливу популярність, передбачає, крім вільних поєднань, три основних типи фразеологічних одиниць у порядку спадного ступеня тісноти зв'язку між компонентами [7 с.16]:

1. фразеологічні зрощення - відносяться такі стійкі словосполучення, значення яких ніяк не обумовлено значенням окремих слів, що є у його складі
2. фразеологічні єдності - неподільні за змістом і також мають єдине, цілісне значення, але це значення мотивоване, пов'язане з розумінням певного образу, на основі якого воно створюється (напр., робити з мухи слона, з вогню та в полум'я, переливати з порожнього на порожнє, тримати камінь за пазухою, плисти за течією тощо).
3. фразеологічні поєднання - до складу цих словосполучень входять такі слова, які вступають у з'єднання тільки з певним, замкнутим колом слів (так, напр., слово опустити може поєднуватися лише зі словами око, погляд, голову, - воно утворює з ними фразеологічні поєднання; слово тріскачій поєднується лише зі словами мороз, фрази, мови).

Класифікація, запропонована академіком В. В. Виноградовим [7, 8], була прийнята в ряді робіт з фразеології, у тому числі і в роботах, присвячених фразеологізмам англійської мови (з яких слід зазначити "Англо-український

фразеологічний словник", складений А. В. Куніним, що включає також статтю "Деякі питання англійської фразеології").[22] На відміну від Баллі та Виноградова, що виходили при визначенні та класифікації фразеологізмів із сучасного стану мови та відмежовували їх від вільних поєднань, Б. А. Ларін підійшов до матеріалу з історичного аспекту, враховуючи шляхи становлення фразеологізму – від вільного поєднання до злитого і далі до невіддільного [21].

Крім того, враховуючи вплив традиції слововживання на вільні поєднання, більшу або меншу їхню обмеженість цією традицією, Ларін позначив їх терміном "змінні" і теж ввів їх у межі своєї класифікації, яка тим самим охопила всю область мови. Ця класифікація складається з трьох рубрик (у порядку зростаючої злитості):

1) змінні словосполучення, куди входять і стійкі фразеологічні поєднання (за термінологією Виноградова);

2) стійкі метафоричні словосполучення, що чітко виділяються "наявністю стереотиповості, традиційності та метафоричного переосмислення, відходу від первісного значення, алегоричним застосуванням", ще цілком зрозумілим у сучасній мові;

3) ідіоми, що відрізняються від попередньої групи "більш деформованим, скороченим, далеким від первісного складом (лексичним і граматичним) і помітним послабленням тієї семантичної членороздільності, яка і обумовлює метафоричність".

Український фразеолог Л.Г. Скрипник акцентує таку рису ФО як «надслівність», що явно суперечить теорії еквівалентності. Термін «співвіднесеність фразеологізму і слова», запропонований О. В. Куніним, якнайкраще передає специфіку фразеологічних зворотів [21,27].

Говорячи про наявність у ФО своєї семантики, не можна не оминати і те, що схоже значення має кожне повнозначне слово. У цьому, безумовно, є спільність, а разом з тим і відмінність слова і фразеологізму. Ґрунтовно

дослідивши у порівняльному аспекті семантику слова і фразеологічної одиниці, В.П. Жуков виявив головні типи фразеологізмів і на великому фактичному матеріалі визначив, що специфіка та особливості лексичного значення у слова і фразеологічного звороту обумовлені самою природою цих мовних одиниць [30].

Як правило, значення складених слів взаємозалежні, і значення групи слів природним чином переважає над лексичним значенням компонентів. Взаємозалежність в слово-групах складаються з багатозначних слів.

Ототожнюючи значення ФО, не можна залишити поза увагою поняття внутрішньої та зовнішньої форми, які О.О. Потєбня розрізняв у слові. Ці дві форми наявні і у фразеологізмі. Зовнішня – це окремий звук, а внутрішня – це і є значення. Зміст внутрішньої форми фразеологізму детальніше розкриває Л. Г. Авксентьєв, говорячи, що це - співдія семантики вільної сполуки із семантикою переосмисленого на її основі фразеологізму і вона зумовлюється семантичною структурою виразу в цілому [30].

На сучасному етапі досліджень під час опису зооморфних фразеологізмів необхідно відзначити важливість таких ознак, як емотивність, образність, оцінність. Наприклад: укр. бити байдики ‘нічого не робити’; точити яси, правити теревені ‘вести пусті безпредметні розмови’; англ. the black dog is on one's back ‘нудитися’; укр. ні пари з уст, тримати язика зубами ‘мовчати’, накивати п'ятами ‘втікати’, міряти воду решетом ‘безрезультатно працювати’; англ. a shot in the blue ‘помилка, промах’; укр. здобути перемогу, делікатне питання, насупити брови, брати участь, вжити заходів; англ. to drink till all is blue ‘допитися до білої гарячки’ [10].

Фразеологічні висловлювання – це звороти з буквальним значенням компонентів. Вони включають англійські прислів'я і приказки, що вживаються в прямому значенні, що не мають образного сенсу: live and learn - століття живи, століття вчись; better untaught than ill taught – краще бути невченим, ніж неправильно вченим; many men, many mind – скільки голів, стільки й розумів;

easier said than done – легше сказати, ніж зробити; nothing is impossible to a willing heart – хто хоче, той досягне [10, 34].

Однією з характерних рис фразеологічного звороту є сталість його складу. Враховуючи характер складу фразеологізмів (специфічні особливості їхніх слів) виділяються дві групи фразеологічних зворотів [21]:

1. фразеологічні звороти, утворені зі слів вільного вживання, що належать до активної лексики мови (to throw dust into smb.'s eyes);

2. фразеологічні звороти з лексико-семантичними особливостями, тобто такі, у яких є слова пов'язаного вжитку, слова застарілі або з діалектним значенням (to send smb. to coventry).

Як відтворювані мовні одиниці фразеологічні звороти завжди виступають як структурне ціле складового характеру, що складається з різних за своїми морфологічними властивостями слів, що знаходяться між собою в різних синтаксичних зв'язках. За структурою фразеологізми поділяються на дві групи, які в свою чергу містять власні особливості та підгрупи [20, 21]:

I. Відповідні речення

- a. номінативні – фразеологізми, що називають те чи інше явище дійсності, що виступають у функції будь-якого члена речення (to go to the dogs, Aladdin's lamp);
- b. комунікативні - фразеологізми, що передають цілі речення, що вживаються або самостійно, або як частина структурно більш складного речення (no man can serve two masters).

II. Відповідні поєднання слів

- a. прикметник + іменник, які можуть бути семантично рівноправними і обидва є сенсотвірними компонентами (daily bread);
- b. іменник + форма родового відмінка іменника (a crown of glory);
- c. прийменник + прикметник + іменник (укр. у розбитого корита);

- d. Відмінкова-прийменникова форма іменника + форма родового відмінка іменника (укр. на віки віків, до глибини душі, на вагу золота);
- e. Прийменниково-відмінкова форма іменника + прийменниково-відмінкова форма іменника (укр. від зорі до зорі, з року в рік, з корабля на бал).
- f. Дієслово + іменник (укр. закинути вудку, пустити коріння).
- g. Дієслово + прислівник (укр. бачити наскрізь, потрапити в халепу).
- h. Дієприслівник + іменник (укр. скріпивши серце, склавши руки)
- i. Конструкції з письменними спілками (укр. без керма і без вітрил, тут і там).
- j. Конструкції з підрядними спілками (укр. як сніг на голову, хоч кіл на голові теши, як дві краплі води).
- k. Конструкції з запереченням «не» (укр. не в своїй тарілці, не від цього світу).

При розгляді класифікації фразеологічних оборотів з погляду їх експресивно-стилістичних властивостей можна назвати такі групи фразеологічних оборотів [9]:

1. Міжстильові - це стійкі поєднання слів відомі та вживані у всіх стилях мови.
2. розмовно-побутові - стійкі поєднання слів, переважно або виключно вживані в мовленні.
3. Книжкові - це стійкі поєднання слів, переважно або винятково вживані в писемному мовленні.
4. архаїзми та історизми - це фразеологічні звороти, що вийшли з активного вжитку у зв'язку зі зникненням відповідного явища дійсності

Для теорії перекладу ці три класифікації фразеологізмів, що багато в чому суттєво перехрещуються або частково збігаються, складають особливий інтерес, оскільки вони мають загальний мовознавчий характер. Вони

здебільшого спираються на семантичний критерій, і тому використовуються у великій кількості мов.

На відміну від низки інших концепцій та класифікацій, розрахованих або на одну конкретну мову, або на мову певного морфологічного типу (як, наприклад, у А. І. Смирницького та Н. Н. Амосової, що мають на увазі англійську мову або ширшу – мову аналітичного ладу - і загострюють увагу на структурних особливостях фразеологізмів).

1.3. Функції фразеологізмів у мові

Одна з найбільш запам'ятовуваних і яскравих класифікацій – поділ фразеологізмів із зооморфним компонентом за ознакою характеру. Найбільш яскравими і характерними якостями англійців, що впадають в око, є обачність, розсудливість, розважливість. Це один із великих пластів фразеологічної лексики, оскільки більшість фразеологізмів із зоонімами належать до характеристики саме цих якостей людини. Прикладом може бути фразеологізм *hold your horses* – не жени коней, не поспішай, притримай коней [19].

У своїх фразеологізмах англійці також наголошують на завзятості любові до праці, діяльності. *A hungry body makes a keen mind* – приблизно еквівалентне українському «вовка ноги годують». У фразеологічних зворотах із зоонімами англійці згадують життєвий досвід (*a good dog deserves a good bone* – хороша собака заслуговує на хорошу кістку) та реалістичність поглядів (*pigs might fly if they had wings* – і свині б літали, якби у них були крила).

Проте фразеологічні звороти використовуються у меліоративних / пейоративних значеннях. Наприклад, для позначення жадібності англійці використовують такі одиниці, як *a dog in the manger* - собака на сні, а для позначення дурості – *to stare like a stuck pig* – як баран на нові ворота[21, 26].

Слова та лексичні поняття є міжмовними і називаються еквівалентними. Слова із неповною еквівалентністю називаються фоновими. Найбільш гостро постає питання про пошук міжмовних еквівалентів при перекладі зоонімів з

однієї мови на іншу. У різних мовах, із назвами тварин пов'язані подібні образи (лисиця вважається символом хитрості; вовк - скупості; свиня – бруд; змія – зради; ведмідь – незграбності; мавпа – лукавства та спритності; лев – відваги та сили; коза – спокою; осел – дурощів) [39].

На думку А. В. Куніна, частина функцій для фразеологізмів є постійною, або константною (тобто вони відносяться до будь-яких фразеологічних одиниць та зворотів, незалежно від умов їх вживання), а частина має варіативний характер (тобто ці функції властиві певній частині фразеологічних одиниць) [10, 22].

До постійних функцій слід віднести [28]:

1) комунікативну - зображає те, як людина спілкується, тобто, виконуючи цю функцію, фразеологізми виступають у ролі засобу спілкування чи повідомлення інформації. Однак варто пам'ятати різницю між спілкуванням та повідомленням інформації: спілкування передбачає участь у діалозі (або розмові) обох сторін, а також взаємний обмін думками, тоді як повідомлення інформації – це передача інформації з одного боку, без зворотного зв'язку з читачем чи слухачем.

2) пізнавальну - опосередковане свідомістю соціально-детерміноване відображення об'єктів реального світу, що сприяє їхньому пізнанню. Соціальна детермінованість (визначуваність) проявляється так: фразеологічні одиниці створюються окремими індивідами, у той час ці індивіди є частиною суспільства. Відповідно, пізнання, тобто виконання пізнавальної функції, можливе лише спираючись на попередній досвід, що передуює отриманню знань.

3) номінативну - це співвіднесеність фразеологізмів з об'єктами реального світу, і навіть заміна цих об'єктів у мовній діяльності їх фразеологічними найменуваннями. Як приклад можна навести фразеологізм *brown paper* – обгортковий папір. Для номінативної функції фразеологізмів

характерно заповнення лакун у лексичній системі мови. Це властиво більшості фразеологізмів, оскільки вони не мають лексичних синонімів.

Спираючись на граматичні критерії, Х. Касарес поділив англійські стійкі вирази на декілька видів. Перш за все, він відділив фразеологізми, що здійснюють функції повнозначних частин мови, від неповнозначних, службових. Серед повнозначних (*significantes*) фразеологічних одиниць у своїй функціонально-граматичній класифікації Х. Касарес виділяє сім видів [37]:

1. Субстантивовані, які позначають людей, предмети або явища та еквіваленти іменникам. Також субстантивовані фразеологічні одиниці поділяються це на:

А) Деномінативні; Б) Одиничні; В). Інфінітивні

2. Дієслівні фразеологічні одиниці, які називають дії та еквівалентні дієсловом.

3. Ад'єктивні одиниці, що називають якісні характеристики людей або предметів і виконують функції прикметників.

4. Займенникові фразеологічні одиниці, що вказують на предмет або ознаку в конкретній мовленнєвій ситуації і реалізують функції займенника.

5. Прислівникові одиниці фразеології, які називають кількісні або якісні характеристики дій та станів і відповідають прислівникам.

6. Вигуківі фразеологічні одиниці, що складаються з двох або більше окличних слів, функцією яких є передача та вираження різних емоцій і волевиявлень.

7. Дієприкметникові фразеологічні одиниці, що показують стан як ознаку когось або чогось. Їх першим компонентом майже завжди є дієприкметник.

Спираючись на класифікацію фразеологізмів Х. Касареса, можна говорити про існування граматичних моделей фразеологічних одиниць, характерних окремо для кожного типу. Наприклад, більшість субстантивних фразеологізмів англійської мови можна поділити за їх граматичними

критеріями на такі моделі: іменник + прикметник, іменник + прийменник + прикметник/іменник, іменник + іменник [37].

До свого складу мова включає лише ті компоненти, що активно використовуються і відіграють певну роль. Тобто кожен компонент мовної системи здійснює певні функції, так і фразеологізм, будучи частиною системи, теж реалізує свої функції.

Фразеологізми виконують функцію прихованих вказівок на те, як адресату слід розуміти повідомлення. Оскільки ці вказівки скеровані на емоції адресата, останній сприймає їх підсвідомо: *Will you rip us apart tonight? Will you turn on your brothers? Or you will join this insanity and join us again?* [21].

Кумулятивна і культурно-інформативна функції: здатність ФО накопичувати та закріплювати у своїй семантичній структурі суспільний досвід поколінь, особливостей національно-культурного світосприйняття [22].

Виходячи з попередньої функції, фразеологізми у лаконічній та стислій формі несуть народну мудрість і повчання, і у такий спосіб передають їх нащадкам. Отже, ми можемо сказати, що ФО виконують естетичну функцію та є чинником формування моралі. Фразеологізми виконують різноманітні функції у художньому тексті [11]:

- функція створення гумору й сатири;
- функція передачі внутрішніх якостей персонажа;
- функція відтворення внутрішнього стану персонажа;
- функція портретної характеристики, зображення зовнішнього вигляду людини;
- функція мовної характеристики персонажа;
- функція сюжетної основи;
- заголовна функція;

- функція заключного акорду.

Оцінна функція. Фразеологізми асоціюють у читача (слухача) певне ставлення до зображуваного, дають йому оцінку – позитивну чи негативну [40].

Емоційно-експресивна функція. Емоційні мовні одиниці також мають компонент оцінки, виявляють позитивні чи негативні почуття, характеризують психічний стан мовця, передбачаючи існування додаткового стилістичного колориту [40].

ФО здатна переказувати широку ідею декількома словами, викликати у нас певні асоціації, дозволяє передати наші почуття у стислій та зрозумілій формі, тобто виконує функцію лаконізації мовлення.

Як ми бачимо, частіше фразеологічні одиниці використовуються для стилізації тексту; вони є експресивно забарвленими і увиразнюють мовлення. Але не можна не звертати увагу на такі функції ФО як кумулятивна та культурно-інформативна, бо вони відіграють важливу роль у формуванні свідомості нового покоління та вихованні національно свідомих громадян.

Висновки до Розділу I

У цьому розділі було проведено огляд спеціальної, науково-методичної літератури, пов'язаної з темою роботи. У розділі розглянуто понятійний апарат фразеологізмів, фразеологічних одиниць, їх значення, функції, особливості класифікації. Розглянуто та процетовано провідних вчених В. В. Виноградова, Ш. Баллі, Б. А. Ларіна, О. В. Куніна, Х. Касареса та інших, щодо принципів, значення, походження, класифікацій та функцій.

Фразеологічна одиниця є різновидом вторинної номінації. Таким чином і народжуються одиниці мови, що мають особливе положення в мовній системі: з одного боку, фразеологічні одиниці не є еквівалентами слів, оскільки не мають цільноформленості; з іншого боку, елементи

фразеологічних словосполучень настільки пов'язані між собою семантично, що це дозволяє вносити їх в тлумачні словники як окремі самостійні одиниці мови

Джерела походження фразеологізмів у сучасній англійській мові різноманітні. Умовно всі фразеологізми поділяють на дві групи: суто англійські та запозичені. Запозичення своєю чергою поділяються на міжмовні та внутрішньомовні. Таким чином запозичення можуть бути з виразів авторів інших країн чи перефразуванням існуючого національного.

Було з'ясовано, що більшість лінгвістів відносить категорію роду до лексико-семантичної. У літературі родова категоризація відбувається в залежності від наміру автора, культурних особливостей досліджуваних мов.

З погляду перекладу виключно важливі такі риси фразеологічних одиниць, як ступінь смислової злитості чи роздільності їх елементів, ступінь ясності чи неясності мотивування (наявність чи втрата внутрішньої форми, образності), стилістична забарвленість, і навіть протиріччя між денотативним і конотативним значеннями.

Отже, особливої уваги вимагає семантика фразеологізмів, оскільки сума значень компонентів не завжди означає значення виразу. Тут потрібно враховувати надслівність виразу, залежність між лексичними компонентами ФО і повністю чи частково переосмислене їх значення.

Фразеологічні вирази зазвичай характеризуються порівняно високим ступенем стійкості лексичних компонентів і граматичної структури. Вони можуть мати омонімічні вільні фрази, що вживаються в прямому значенні. Таким чином, семантичними аспектами спеціалізації фразеологічних одиниць є цінності і система семантичних відносин, що визначаються в тексті фразеологічними одиницями.

РОЗДІЛ II. Особливості перекладу ідіом з зоонімами з англійської на українську

В даному розділі завдання присвяченні вивченню зоонімів як особливої лексична одиниці, розглядаючи їх дефініції, ознаки та функції. Одним із завдань є представлення класифікацій фразеологізмів з компонентом-зоонімом. Друге завдання передбачає аналіз особливостей перекладу при зіставленні англійських і українських фразеологізмів з компонентом-зоонімом. Вивчаючи теоретичні особливості зоонімів у фразеологізмах, дуже чітко видно, що назви тварин утворюють спеціальне семантичне поле. Зооніми - це складні мовні одиниці, досить часто вживаються у мові, як і письмовій, так і усно.

2.1. Зоонім як особлива лексична одиниця: дефініція, ознаки, функції

Термін «зоонім» вводитьсь в мовознавство у 60-х роках ХХ століття. Деякі вчені використовують це визначення для опису тварини або живої істоти, що є частиною тваринного світу. Нині відсутня конкретна класифікація зоонімів, позаяк одні лінгвісти пов'язують цей термін з одним видом тварин, або однієї місцевості, а інші або виділяють конкретні характеристики зоонімів або їх типи [2, 13].

У зоолексиці яскраво зображаються особливості осмислення позамовної реальності. Це можна пояснити тим, що образи тварин наділяються особливими властивостями. Ці образи звернені вглиб людської свідомості, вірування та міфології. Зооморфізми допомагають у вираженні почуттів, реакцій, емоцій загалом, формуючи і позначаючи ціннісну картину світу[19, 26].

Відомий лінгвіст, Вольф Є.М., у своєму дослідженні зазначає, що кожен зоонім має три рівні значень, які тісно пов'язані між собою. Перше значення – це безпосереднє найменування тварини, друге – міфологічне, яке показано у культурі народу. На підставі цих двох рівнів формується базове уявлення та

значення, яке актуалізується при використанні зооніму для зооморфної характеристики людини.

Найменування тварин у різних мовах підкреслює різні якості та характеристики, викликаючи різні асоціації. І.Р. Гальперін вважає, що це особливість образного мислення конкретного народу. Це свідчить про те, що мислення – складний асоціативно-психологічний процес, також це підкреслює розбіжності у ціннісній картині світу тієї чи іншої культури, її представників.

Зооніми – це власні імена, які присвоюються тваринам. Розділ мовознавства, що займається вивченням зоонімів – ономастика – також показує історію виникнення зоонімів та їх трансформації, пов'язаної з тривалим їх вживанням у мові-джерелі або у зв'язку з запозиченням з інших мов. Зооніми можна розділити на дві великі групи: поодинокі та множинні [14].

Також існує багато поліфункціональних зоонімів, тобто кличок, що застосовуються у звертанні до різних видів тварин. В англійській мові набір складається з типових множинних зоонімів. Найбільш популярні прізвиська тварин: Max, Maggie, Buddy, Jake, Sam, Molly, Coco.

Серед типів зоонімів в англійській можна виділити такі групи [21]:

А) множинні антропоніми. У цьому випадку в англійській мові використовуються так звані деривати – скорочені форми (Mag, Sam, Ben), та зменшувальні суфікси –у, -ie (Maggie, Molly, Sammy);

Б) поодинокі антропоніми – імена та прізвища відомих людей сьогодення та з минулого, а також різні персонажі літератури, кінематографу. Наприклад: Nefertiti (цариця Стародавнього Єгипту); Nixon (прізвище колишнього президента Сполучених Штатів Америки); Capone (прізвище відомого гангстера); Athena, Venus (грецькі богині);

В) топоніми та астроніми: Egypt, Nile, Alaska;

г) товарні знаки, назви виробів, продуктів; Cadbury (марка відомого шоколаду), Havana (марка сигар);

Д) номінальні імена. Найчастіше використовуються щоб підкреслити конкретну характеристику або створити будь-яку асоціацію з твариною. Наприклад: Danger, Honey, Blackberry.

У випадку, якщо зоонім знаходиться у статусі прізвиська для тварин, він набуває вторинної номінації, тобто знову переходить у розряд номінальних імен [13, 15, 19].

Ще їх можна поділити на такі підвиди:

1. мають еквіваленти в українській мові (time is money – час – гроші; tired as a dog – втомився як собака);

1.1. повні еквіваленти (Achilles heels - Ахіллесова п'ята);

1.2 часткові еквіваленти (like a tired butterfly – як сонна муха);

1.3 калькування – дослівний переклад (crawl along like a turtle – повзти як черепаха);

1.4 буквалізм - спотворює сенс початкового фразеологізму (in a bee line - прямо).

1.5 описовий переклад. Тобто не переклад самої фразеологічної одиниці, а її тлумачення (шила у мішку не приховаєш – truth will out).

2) безеквівалентні.

Додон Б.І. наводить термін «конотація» - він позначає компонент, який доповнює лексичне значення слова і надає йому експресивну функцію на основі відомостей, що співвідносяться з емпіричним, культурно-історичним, світоглядним знанням тих, хто говорить цією мовою, з емоційним або ціннісним ставленням того, хто звертається [5, 19].

Конотації за своєю природою суб'єктивні і так створюються можливості протилежної інтерпретації реалії аспектами тексту, створюється його експресивне забарвлення. Виходячи з цього, зооніми можна розділити на три великі групи: з позитивною, нейтральною та негативною конотацією. Специфіка конотативних особливостей зазвичай пов'язана з експресивно-оцінним компонентом, який адресат закладає в основу свого повідомлення за допомогою лексичних засобів, що виражають ступінь порівняння чи іншої ознаки. Швидше за все, особливості конотації зумовлені історичними аспектами розвитку тієї чи іншої культури. Тобто у різних країнах тварини сприймаються по-різному. Наприклад, в українській мові слово «корова» має значення «незручний, нескладний, неповороткий», тоді як у англійській це слово асоціюється з шахрайством, а *fair cow* – має значення негідник [5, 14, 19].

Мовна образність виникає на перетині двох систем: естетичної, надмовної (художній вимисел) і лінгвістичної (мовне оформлення). Семантика мовної образності охоплює два види відображення, а саме відображення дійсності у слові та відображення дійсності художніми засобами. Порівняння можуть бути поділені на логічні (необразні) і образні, які містять порівняння – словосполучення з формальним елементом. Наприклад: укр. як миша в пастці – «розгублено, панічно», як віл до браги – «жадібно», як мокра курка – «безвольна людина», англ. *as greedy as a pig* – «дуже жадібний», *like a drowned rat* – «як мокрий щук» [30].

Зооніми можуть функціонувати в якості самостійних лексичних одиниць, можуть вони також входити до складу різних фразеологічних зрощень, ідіом, прислів'їв, приказок: укр. жити як кіт з собакою, англ. *fight like a cat and dog* «запекло лаятися», англ. *like a bat out of hell* «дуже швидко»; укр. заяча душа, англ. *as timid as a hare* «боягузливий як заєць» [6].

Таким чином, фразеологізми в цілому і з компонентом-зоонімом зокрема, можуть передавати і відображати історію іншого народу. Це відбувається трьома способами [6, 29]:

1) Комплексно, тобто всіма компонентами разом, передаючи загальний сенс.

2) Окремо, тобто за допомогою певних елементів. Наприклад, *too much pudding will choke the dog* – від надто великого шматка пудингу і собака подавиться.

3) Прототипно, тобто з використанням вільних словосполучень, які описують життя народу (наприклад, традиції, свята, звичаї, історичні події і так далі): *as a hog on ice* – як свині на льоду (український еквівалент – як корова на льоду).

Потенційно для зооморфного найменування людини може використовуватися будь-яка назва тварини, проте практично коло тварин звужується до більш-менш доступного для огляду їх кількості, головним чином тих, з якими людина (стосовно середовища свого існування) знайома досить добре. Як ключові слова можуть використовуватися іменники – імена тварин: укр. віл, баран, вовк, птах, англ. *pig, ox, sheep, lamb*. Також тварини можуть підрозділятися на домашніх і диких, а також екзотичних. Можна виділяти як укрупнені групи зоосемізмів: «птахи», «комахи», «тварини», так і групи більш дробові, аж до конкретних зоосемізмів: жайворонок, свиня і т.д. [6].

З точки зору конотативних значень, назви тварин надають багатий матеріал для аналізу, адже практично кожна з них несе у собі емоційно-оцінне забарвлення, що є основою метафоричного переносу [29]. В аналізі британського сегменту англомовних матеріалів встановлюється величина «популярності» застосування назв для тварин з компонентом-зоонімом. Графічне відображення вказано на рисунку 1.

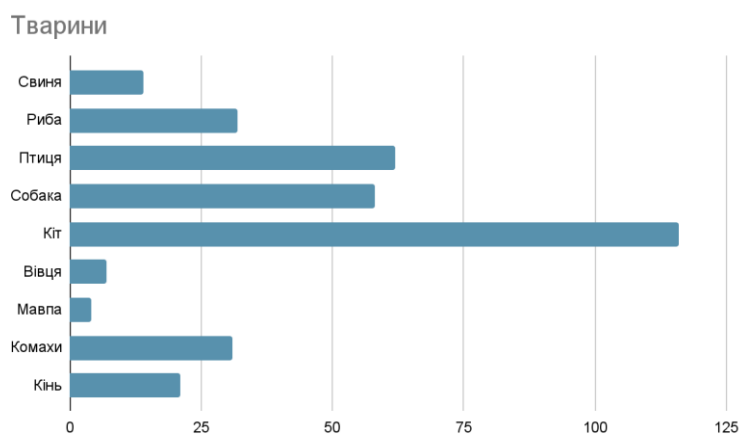

Рисунок 1 Найуживаніші назви тварин з компонентом-зоонімом

Такі домашні тварини, як кіт і собака відігравали значну роль у житті народів. Але не завжди цим тваринам приписували позитивні якості. Так, наприклад, у англійців кіт символізував недобррозичливу людину (англ. to bell the cat «повісити коту дзвоник на шию, відважитися»). ФО з лексичною одиницею собака теж мають негативний характер у більшості випадків, хоча собака сприймається людиною як приязна тварина (англ. dog-tired «втомлений, як собака») [6]. Однак саме ці представники мають найбільш поширені імена класифікації зооніми. Птиці, зокрема екзотичного типу також мають високий рейтинг. Наділення відповідних імен залежить від ряду факторів: чисельності живності, творчих уявлень господарів, асоціацій чи певних потреб. Однією з головних особливостей фразеології є її експресивне забарвлення. Називаючи якесь явище, народ обов'язково давав йому оцінку. Завдяки своїй експресивній стороні фразеологізми легко доступні до сприйняття людей, узагальнення та переосмислення. Таким чином імена можуть відображати притаманні індивідуальні ознаки, щодо походки, кольору, емоцій чи поведінки, а також відноситись до категорії найпопулярніших застосувань. Зооніми можуть функціонувати в якості самостійних лексичних одиниць, можуть вони також входити до складу різних фразеологічних зрощень, ідіом, прислів'їв, приказок: укр. жити як кіт з собакою, англ. fight like a cat and dog «запекло лаятися», англ. like a bat out of

hell «дуже швидко»; укр. заяча душа, англ. as timid as a hare «боягузливий як заєць» [6].

В дослідженні Є. К. Буточкіна, та Я. В. Григошкіна [6] ми можемо побачити які ФО є найбільш уживаними. Серед них найчастіше зустрічаються: англ. ape «мавпа», ass «віслик», bear «ведмідь», beaver «бобер», bull «бик», camel «верблюд», cat «кішка», calf «теля», cow «корова», dog «собака», donkey «віслик», fox «лисиця», goat «козел», hare «заєць», hog «кабан», horse «кінь», lamb «ягня», leopard «леопард», lion «лев», monkey «мавпа», mule «мул», ox «віл», pig «свиня», rabbit «кріль», rat «пацюк», sheep «вівця», skunk «скунс», squirrel «білка», tiger «тигр», wolf «вовк» та більш ніж 20 назв птахів: chicken «курча», cock «півень», coot «лисуха», crow «ворона», dotterel «сивка», dove «голуб», duck «качка», eagle «орел», goose «гусак», hawk «яструб», hen «курка», jay «сойка, деряба», lark «жайворонок», magpie «сорока», nightingale «соловейко», parrot «горобець», peacock «павич», pigeon «голуб», swan «лебідь», rook «грак», vulture «гриф» та деякі інші. Також зустрічаються зооніми на зразок: bee «бджола», bird «птах», eel «вугор» [6]. Таким чином ще раз підтверджуючи статистичні дані наведені в рисунку 1.

2.2. Особливості перекладу фразеологізмів з компонентом-зоонімом українською

Фразеологізми з зоокомпонентом, як і вся оцінна лексика, сприяють вираженню почуттів, реакцій, емоційного життя людини в цілому, формуючи і позначаючи ціннісну картину світу, зокрема оцінку предметів з етичних і естетичних норм цього мовного колективу (укр. добрий – поганий, чорний – білий, англ. good – bad, black – white). Вони характеризують семантичний варіант, який містить основу номінації, до якої додається значення характеристики, що ускладнює структуру варіанту і вносить до неї якісну зміну [6].

Водночас лінгвістична специфіка цього значення проявляється в тому, що зміст характеристики обумовлено не стільки якостями реального поза лінгвістичного об'єкта (у випадку зооніма-тварини), скільки якостями, які

приписуються цьому об'єкту колективною мовною свідомістю. Мова реєструє, закріплює ці якості як властиві денотату, що дозволяє регулярно використовувати назву об'єкта як еталон певних якостей [6, 29].

В англійській та українській мовах лексичні одиниці, які є найуживанішими у складі ФО, належать до споконвічної лексики, яка позначає здавна відомих людині тварин: наприклад, англ. bear (данг. bera «ведмідь», герм. *beron «коричневий ведмідь»; англ. cat (данг. catt, від західно-герм., герм. *kattuz, лат. cattus «кішка»); англ. horse від герм. *hursa- «кінь» [9]. Серед найпоширеніших зустрічаються ФО з компонентом cat – «кіт» (123 ФО), dog – «собака» (289 ФО), horse «кінь» (80 ФО), bear – «ведмідь» (60 ФО), bird – «птах» (45 ФО), goose «гусак» (50 ФО). Наприклад: англ. the black dog is on one's back «нудитися»; catch the bear before you sell his skin «впіймай ведмедя перш, ніж продавати його шкуру»; англ. cook your own goose «занапастити себе»; англ. every bird likes his own nest, укр. усякий кулик до свого болота звик [6].

Розгляд особливостей перекладу фразеологічних одиниць з найменуваннями тварин ґрунтується на класифікації О.В. Куніна, який виокремлює наступні способи перекладу фразеологізмів [22, 23, 24]

: – повний еквівалент (англ. as brave as a lion – хоробрий, як лев; as quiet as a mouse – тиха, як миша); – частковий лексичний еквівалент (англ. scornful dogs eat dirty puddings – «гордість до добра не доведе»; there are more ways than one to kill a cat – «є декілька шляхів для досягнення мети»);

– частковий граматичний еквівалент (англ. never look a gift horse in the mouth – «дареному коню в зуби не дивляться»);

– обертональний переклад (англ. cat doesn't fight – «нікуди не годиться»; cook your own goose – «занапастити себе»);

– описовий переклад (англ. give you a lot of horse manure – «дуже вихвалялася»; like a bat out of hell – «щодо духу, дуже швидко»);

– дослівний переклад (калька) (англ. like a cat on hot bricks – «як кішка на розпечених цеглинах»; a cat has nine lives – «у кішки дев'ять життів»).

Досліджуючи фразеологічні одиниці з компонентом-зооніми, зазначимо, що немає простого шляху перекладу з однієї мови на іншу. Це пов'язано з адекватним відтворенням не лише змісту, але й експресивно-стилістичною забарвленістю фразеологічних одиниць, що спонукає перекладачів до пошуку вирішення цієї проблеми у кожному випадку [6].

Шляхи отримання якісного перекладу фразеологічних одиниць:

1. Пошук ідентичної фразеологічної одиниці.

2. За відсутності безпосередніх відповідностей фразеологізм, уживаний у мові оригіналу, можна перекласти за допомогою аналогічної фразеологічної одиниці, хоча він і буде побудований на іншій словесно-подібній основі.

3. Калькування

4. Подвійний або паралельний переклад

5. При перекладі фразеологічної одиниці з однієї мови іншою рекомендується користуватися найповнішими тлумачними фразеологічними двомовними словниками, виданими в Україні.

Характер та ситуація перекладу диктує підхід перекладача до передачі зоонімів. При письмовому, усному перекладі публіцистичних, науково-технічних текстів застосовуються ономастичні відповідності, які передають зовнішню форму імені, і є близькими до оригіналу. Це дозволяє слухачеві зрозуміти, що тварина – носій зооніму, що відгукується на певний комплекс звуків. Якщо перекладач також вважає за потрібне пояснити мотивацію прізвиська, він може використати уточнюючий переклад, пояснивши смислові конотації [17, 18, 23, 28].

Імена казкових та алегоричних тварин є дуже складним матеріалом для перекладу, оскільки зооніми у такому разі олюднені: вони сплять і їдять,

живуть у будинках, працюють і носять одяг. Отже, з лінгвістичної точки зору, імена персонажів аналогічні антропонімічним прізвишкам. Деякі автори успішно виконують це завдання цього за допомогою гри слів, прийомів співзвучності, використання асоціацій, адаптації підтексту [16, 15, 29].

У казках, загальні позначення тварин перетворюються на імена власні й у такому випадку вони пишуться з великої літери і використовуються без уточнюючого артикля the. Наприклад: Cat, Dog, Fox [28].

Зазвичай виділяють три види перекладу [29]:

- ❖ *Дослівний*. На місце слів вихідного тексту підставляються еквіваленти, які виконують функцію збереження іншомовної конструкції.
- ❖ *Вільний*. Передача загальної інформації без смислових деталей та емоційно-експресивного забарвлення.
- ❖ *Художній*. Головне завдання художнього перекладу полягає у передачі інформації з урахуванням семантичних та виразних можливостей.

Аналізуючи зооніми в англійській та українській мові, можна виявити такі перекладацькі трансформації:

1. Зооніми, що замінюються займенником «воно», перекладаються чоловічим або жіночим родом з урахуванням культурних традицій кожної країни.

2. Заміна англійського зооніму більш відповідним аналогом. Дуже важливо звертати увагу на специфіку менталітету.

3. Заміщення жіночого роду чоловічим і навпаки. Інша назва – функціональна заміна.

4. Нульовий переклад, що дозволяє уникнути вживання займенників. Якщо зоонім не можна перетворити на потрібний рід, то до нього підбирається відповідний компонент-замінник, де займенник не вживається.

5. Додавання.

В рамках дослідження проведено порівняльну статистику аналізу трансформацій, а саме частота вживаності. Для перекладу було використано 72 фразеологізми, що представлені в Додатку – таблиця 1.

В аналізі використано декілька класифікацій перекладацьких трансформацій таких як : калькування, фразеологічний аналог, відносний еквівалент, частковий еквівалент, описовий переклад та повний еквівалент. Під час аналізу фразеологізмів було виявлено кількісні позаники частоти конкретної трансформація, дані представлені на рисунку 2.

Рисунок 2 Шляхи отримання якісного перекладу фразеологічних одиниць

Відповідно до отриманих результатів (рис.2), спостерігається найбільш вживаним описовий переклад. Ця трансформація у таблиці становить 43%, що становить більшість, це свідчить про те, що під час перекладу фразеологічних одиниць, які не мають в рідній мові еквіваленту або аналогу, а дослівний переклад міг би привести до малозрозумілого буквалізму, необхідно було відмовитись від передачі образності та використати описовий переклад – з поясненням змісту фразеологічної одиниці за допомогою вільного сполучення слів, що і було зроблено під час перекладу цих фразеологізмів. Другою за

кількістю використання був фразеологічний аналог— 25%. Використання відповідного аналога забезпечує настільки ж адекватний переклад англійського фразеологізму, як і у випадку існування фразеологічного еквівалента, що і було доречно у цих випадках. Також в опрацьованому аналізі таблиці фразеологізмів зустрічаються 10% калькування, 9 % повного еквіваленту, 7 % часткового еквіваленту та 6 % відносного еквіваленту. Найменш використовується відносний еквівалент, тут варто зауважити, що при використанні відносного фразеологічного еквіваленту спочатку визначається значення фразеологічних одиниць у мові першотвору, а потім знаходяться у мові друготвору тотожне за змістом, але відмінне за формою висловлення, тому таких фразеологізмів у таблиці 6 %.

Висновки до Розділу II

ФО з зоонімами можна поділити на три семантичні групи: ФО, які характеризують людину з позитивної сторони; ФО, які надають людині негативної оцінки та ФО, які позначають сприйняття певної події.

Фразеологізм, як носій національної забарвленості, перекладається у сукупності з екстралінгвістичними факторами. Розглядаючи особливості, які мають фразеологічні одиниці, та їх переклади доходимо висновку, що велика значущість мовних засобів, які зустрічаються в різних джерелах, слугує для їх передачі ФО іншою мовою.

Дуже часто важко передати переклад фразеологізмів за допомогою звичних принципів перекладу і потрібне глибоке розуміння самобутності мови. Значення багатьох фразеологізмів має свою специфіку, інколи тільки певні знання про менталітет народу допоможуть перекласти ФО коректно.

Лексема-зоонім відіграє значну роль в семантичній структурі фразеологізмів, обумовлюючи їх семантичну своєрідність. Завдяки своєму

символічному значенню така лексема входить до складу фразеологізму, представляючи поведінку тієї чи іншої тварини.

Процес перекладу дуже складний. Він вимагає від перекладача не тільки знання стилістичних особливостей мови оригіналу, а й тієї мови, якою відбувається переклад. Відмінності у структурі двох мов найчастіше викликають необхідність лексико-граматичних трансформацій. До цього явища входить категорія роду зоонімів. Використовуючи свої знання у сфері стилістики та семантики мови оригіналу та культури його носіїв, можна здійснити грамотний пошук можливих варіантів перекладу. Слід бути обережним у конструюванні подібних імен на мові, яка не є рідною для перекладача.

При дослідженні виявлено частоту вживаності перекладцьких трансформацій, що безпосередньо пов'язані з їх функціями та специфічними ознаками. Найбільш поширеного значення набувають описовий переклад, а також використання пошуку фразеологічного аналогу.

ВИСНОВКИ

Тож, фразеологізмами можна назвати сполуки слів, що входять у систему мови як його одиниці; вони еквівалентні словам, але складнішого порядку. Першим завданням дослідження була класифікація фразеологічних одиниць. Під час роботи було наведено різноманітні класифікації, різних авторів. Проаналізувавши всі наведені класифікації, можна зробити висновок, що класифікація В. Виноградова найбільш вдала та найбільш уживана.

Що стосується найбільш оптимальних способів і прийомів перекладу фразеологічних одиниць з компонентом зоонімом з англійської українською, можна стверджувати, що вони не виходять за рамки тих, якими користується перекладач при роботі з фразеологічними одиницями, що відносяться до інших лексичних груп:

1. найбільш прийнятним варіантом є використання фразеологізму, ідентичного фразеологізму оригіналу за значенням, стилістичним забарвленням і внутрішньою формою;

2. у зв'язку з національними відмінностями в сприйнятті тварин часто можливість підібрати повний еквівалент фразеологізму, перекладачеві доводиться використовувати фразеологічну одиницю, що збігається не лише за стилістичним забарвленням, але і з іншою внутрішньою формою;

3. якщо ж внутрішня форма фразеологізму не обігрується в мові, і немає багатоплановості для сприйняття обороту, важливо передати стильовий, смисловий та функціональний зміст фразеологічної одиниці, тому в перекладі можна використовувати слово з еквівалентним обсягом інформації.

В англійській та українській мовах лексичні одиниці належать до споконвічної лексики, яка позначає здавна відомих людині тварин. Серед них зустрічаються найчастіше фразеологізми з компонентом *cat* «кіт», *dog* «собака», *horse* «кінь», *bear* «ведмідь», *bird* «птах», *goose* «гусак». Англійська мова, з погляду наявності у її широкій системі фразеологізмів і фразеологічних

зворотів є, мабуть, однією з найбагатших. Фразеологізми займають величезний пласт у її структурі.

ФО з найменуваннями тварин складають великий прошарок лексики і часто вживаються для позначення як позитивних, так і негативних якостей у характері людини.

Лексема-зоонім відіграє значну роль в семантичній структурі фразеологізмів, обумовлюючи їх семантичну своєрідність. Завдяки своєму символічному значенню така лексема входить до складу фразеологізму, представляючи поведінку тієї чи іншої тварини.

Таким чином Англійська фразеологія становить особливий інтерес оскільки містить такий набір ідіом, який є не характерним для української мови, через притаманні специфічні умови для їх уживання в певних конкретних ситуаціях та лінгво-прагматичних аспектах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Charles Bally *Traité de stylistique*, 1951 / Ш. Балли Французкая стилистика // перевод с французского К.А.Долинина, 2001.[Електронний ресурс].
2. Бабенко О. С., Сидорук Г. І. "Особливості перекладу англійських фразеологізмів з зоокомпонентами українською мовою." Науковий журнал «Міжнародний філологічний часопис» 11.2: 65-72.
3. Баранцев. К. Т. *Англо-український фразеологічний словник* / Уклад.– 2-ге вид., випр. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2005. – 1056 с.
4. Бойко В. М. Структурно-семантичні особливості фразеологічних одиниць з анімалістичним компонентом // *Література та культура Полісся*. – Ніжин, 2007. – Вип. 36 – С. 5.
5. Бондар О.В. «фразеологізми в англійській мові. Проблема перекладу фразеологізмів» / Збірник тез доповідей V Всеукраїнської науково-практичної конференції «Інноваційні тенденції підготовки фахівців в умовах полікультурного та мультилінгвального глобалізованого світу» 2020.
6. Буточкіна, Є. К., Григошкіна Я. В. "Зооморфні фразеологізми в англійській та українській мовах/Вісник студентського наукового товариства ДонНУ ім." *Василя Стуса* 2.8 (2016): 98-102
7. Виноградов В.С. *Перевод: Общие и лексические вопросы*, - М.: КДУ, 2004,- 240 с.
8. Виноградов В. В. *Об основных типах фразеологических единиц в русском языке* / Виктор Владимирович Виноградов // *Лексикология и лексикография: избранные труды*. – М.: “Наука”, 1977. – 312 с.
9. Виноградов В.В. *Избранные труды. Лексикология и лексикография*. Москва: Наука. 1977.
10. Войтенко О. *Методи вивчення фразеологічних одиниць*/stud_konferenzia/2013/visnuk_18
11. Гловацька О. Л. Фразеологічні одиниці з негативним значенням у староукраїнській мові (на матеріали полемічних творів кінця XVI –

- початку XVII ст.) / О. Л. Гловацька // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. – 2015. – № 14. – С. 11–13
12. Головенко К. В. "Символіка тварин водного простору в українських та англійських фразеологізмах." (2017).
13. Долбіна, К. Д. "Асоціативне наповнення зоонімної пропріальної лексики." *Научные редакторы–к. филол. н. КВ Патырбаева, АВ Попов, ЕЮ Мазур* (2013): 129.
14. Дубравська З.Р «зооніми як окремі лексичні одиниці та як компоненти сталих виразів» / «Young Scientist» • № 3.1 (55.1) • March, 2018
15. Жуйкова М. В. «Принципи лексикографічного опису зоонімів у словниках сучасної англійської мови» / Східноєвропейський національний університет, 2016.
16. Зубрик А. Р. Особливості та труднощі перекладу англійських фразеологізмів// Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. – 2013. – Випуск 36. – С. 317-318.
17. Карабан В.І. Переклад з української мови на англійську: Навчальний посібник. - Вінниця: Нова Книга, 2003.- 608 с.
18. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник. - Вінниця: Нова Книга, 2003.- 448 с.
19. Кривенко Г. Л. Зоосемізи в англ. та укр. мовах: семантико-когнітивний і функціонально- прагматичний аспекти: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.17 / Київський національний лінгвістичний ун-т. – К., 2006. – 20 с.
20. Кривцун, А. К. "Особливості вербальної репрезентації зоонімів в англійській фразеологічній картині світу." *ББК 81.432. 1я5+ 83.3 (4Вел) я5+ 83.3 (7СПО) я5* (2012): 30.
21. Кульчицька О.В. Мовні засоби реалізації пейоративності в романах С. Майер. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису/Львівський

- національний університет імені Івана Франка МОН України, Львів, 2019.
22. Кунин А. В. Курс фразеології сучасного англійського мови. 2-е изд., перераб. Москва: Высшая школа, Дубна: Изд. центр «Феникс», 1996. 381 с.
23. Кунин А. В. «О переводе английских фразеологизмов в англо-русском фразеологическом словаре». Тетради переводчика. 1964. № 2. С. 17–23.
24. Кунин А. В. Англо-русский фразеологический словарь. Москва: Русский язык, 1984. 945 с.
25. Лукьянова, Ю., Комарь, В. (2020). Study of english idioms. *SWorldJournal*, 1(03-01), 110–113. <https://doi.org/10.30888/2663-5712.2020-03-01-011>
26. Мірошник С. О. "Основні етапи використання фразеологізмів зоонімів в англійській мові." (2010).
27. Нагорна О. О. Етнокультурні особливості семантики англ. фразеологізмів (на мат. британського варіанту англ. мови): Автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.04 / Одеський нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. – Одеса, 2008. – 21 с.
28. Островський Д. К., Ситар Г. В. «Особливості перекладу власних назв українською та російською мовами на матеріалі роману Дж. К. Роулінг «Гаррі Поттер і філософський камінь» // Вісник СНТ, випуск 9, 2017
29. Петрікеєва О. «Конкретизація роду при перекладі англійських зоофразеологізмів українською мовою» - «нариси досліджень молодих науковців у галузі гуманітарних наук»: Збірник наукових праць: У 2 т. Бахмут : ГІМ, 2019. Т. 1. Мовознавство. 219 с
30. Салата І. А. Особливості семантичного й прагматичного аспектів зооморфних фразеологізмів в англійській та українській мовах / І. А. Салата // Філологічні студії. – 2010. – Випуск 5. – С. 57-64
31. Тарасова А. В. "Переклад образності англійських компаративних фразеологізмів." *Англістика та американістика* 13 (2016): 140-144.

32. Татарнікова М., Яровенко Л.С. «Передача українських фразеологізмів в англійському перекладі художнього тексту» /збірник наукових статей студентів та викладачів відділення перекладу, університету ім Сечникова/2020.
- 33.Фединчук О. "Зооніми в складі англійських ідіом, їх перекладацькі еквіваленти." (2020).
- 34.Фразеологізм // Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. — Київ : ВЦ «Академія», 2007. — Т. 2 : М — Я. — С. 546.
- 35.Черниш, В. С. "Порівняльний аналіз фразеологізмів-зоонімів англійської та української мов." *Науковий пошук молодих дослідників* (2010): 122.
- 36.Шевчук, А. В. "Організація словникової статті зоонімів у тлумачних словниках сучасної англійської мови: зіставний аспект." *Нова філологія* 63 (2014): 230-235.
- 37.Шостак А. Ю. «Переклад іспанських фразеологізмів українською мовою: стилістичний та лінгвопрагматичний аспекти» 2019
- 38.Шпек, А. М. "Відтворення англійських фразеологічних одиниць із зоокомпонентом англійською та німецькою мовами." *УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА* (2016): 138.
- 39.Ярова Л. О. Особливості міжмовних еквівалентів англійських зоофразеологізмів в аспекті перекладу / Л. О. Ярова // *Культура народів Причорномор'я*. – №5. – Т. 3. – Сімферополь, 2003. – С. 150– 155.
- 40.[електроний ресурс]// <https://subject.com.ua/ukrmova/phraseology/46.html>

ДОДАТКИ

Таблиця 1

Переклад англійських ідіом з компонентом - зоонім

№	Фразеологізм	Переклад	Спосіб перекладу
1	dog's life	собаче життя	Калькування
2	let sleeping dogs lie	не буди лихо, доки спить тихо	Фразеологічний аналог
3	beware of a silent dog and still water (dumb dogs are dangerous)	у тихому болоті чорти водяться	Фразеологічний аналог
4	every dog has his day	і на нашій вулиці буде свято	Відносний еквівалент
5	rain cats and dogs	лити як з відра	Фразеологічний аналог
6	puss in boots	кіт у чоботях	Калькування
7	to lead a cat and dog life	жити як кішка з собакою	Частковий еквівалент
8	enough to wake a cat laugh	і мертвого може розшевелити	Фразеологічний аналог
9	to grin like a Cheshire cat	Шкіритися	Описовий переклад
10	enough to make a cat speak	диву даватися	Описовий перекалд
11	to let the cat out of the bad	розбовтати таємницю	Описовий переклад
12	to see which way the cat jump; to wait for the cat to jump	Вичекати куди вітер дме	Фразеологічний аналог
13	as well be hanged for a sheep as for a lamp	сім бід одна відповідь	Фразеологічний аналог
14	a black sheep	паршива вівця	Частковий еквівалент
15	it is a small flock that has not a black sheep	у сім'ї не без виродка	Фразеологічний аналог

16	lose the sheep for a ha'porth of tar	рятуючи одну вівцю	Описовий переклад
17	an old fox needs not to be taught tricks	не вчи батька розуму	Фразеологічний аналог
18	like a lamb	покірна як вівця	Частковий еквівалент
19	one's ewe lamb	єдиний скарб	Фразеологічний аналог
20	quiet as a lamb	тихіший за воду, нижчий за траву	Фразеологічний аналог
21	fox and geese	вовки і вівці	Частковий еквівалент
22	play the fox	Хитрувати	Описовий переклад
23	set a fox to keep one's geese	пустити козла в город	Фразеологічний аналог
24	when the fox preaches, take care of your geese	поки лисиця солодко щебече	Частковий еквівалент
25	wolf in sheep's clothing	вовк в овечій шкурі	Повний еквівалент
26	snake in the grass	прихована небезпека	Описовий переклад
27	to raise (to wake) snake	счинити галас	Описовий переклад
28	to see snakes	допитися до чортиків	Фразеологічний аналог
29	cherish a serpent in one's bosom	пригріти змія	Фразеологічний аналог
30	dark (black) horse	темна конячка	Калькування
31	don't look a gift horse in the mouth	дарованому коневі в зуби не дивляться	Повний еквівалент
32	be on the high horse	Величатися	Описовий переклад
33	buy a white horse	Тринькати	Описовий переклад
34	flag a dead horse	займатися безглуздою справою	Описовий переклад
35	hold your horses	легше на поворотах	Фразеологічний аналог

36	one man may steal a horse while another may not look over a hedge	що дозволено одному - не дозволено іншому	Відносний еквівалент
37	play horse	Обманювати	Описовий переклад
38	put up one's horses together	Дружити	Описовий переклад
39	talk horse	Хвалитися	Описовий переклад
40	the Trojan horse	троянський кінь	Повний еквівалент
41	wild horses shall not drag it from me	цього і лещатами з мене не витягнути	Фразеологічний аналог
42	to play the bear	поводити себе грубо	Описовий переклад
43	cross (sulky, surly) as a bear	злий як чорт	Фразеологічний аналог
44	to take a bear by the tooth	безцільно піддаватися небезпеці	Описовий переклад
45	to sell the bear's shin before one has caught the bear	ділити шкуру невбитого ведмедя	Відносний еквівалент
46	had it been a bear it would have bitten you	не страшно як здається	Описовий переклад
47	cook a hare before catching him	жарити не спійманого зайця	Відносний еквівалент
48	first catch your hare	курчат восени рахують	Фразеологічний аналог
49	hunt the wrong hare	Прорахуватися	Описовий переклад
50	if you run after two hares, you will catch neither	за двома зайцями погонишся - жодного не спіймаєш	Повний еквівалент
51	run with the hare and hunt with the hounds	подвійна гра	Описовий переклад
52	see a hare in a hen's nest	намагатися зробити неможливе	Описовий переклад
53	start another hare	підняти нове питання	Описовий переклад
54	to put smb's monkey up	бути розлюченим	Описовий переклад
55	to get one's monkey up	Сердитися	Описовий переклад
56	make a monkey of oneself	Блазнювати	Описовий переклад

57	lion in the path (way)	важка перепона	Описовий переклад
58	lion's share	левова частка	Калькування
59	to put one's head in the lion's mouth	Ризикнути	Описовий переклад
60	great lion	відома людина	Описовий переклад
61	make a lion of somebody	прославити когось	Описовий переклад
62	see the lions	оглядати пам'ятки	Описовий переклад
63	a bird in the hand is worth two in the bush	Не обіцяй журавля в небі, а дай синицю в руки	Описовий переклад
64	to be chicken-hearted, to be afraid one's shadow	з курячим серцем, боятися власної тіні	Повний еквівалент
65	to crawl along like a turtle	повзти як черепаха	Калькування
66	a hungry fox dreams about chicken	голодній лисиці все кури сняться	Частковий еквівалент
67	As proud as a peacock	гордий, як павич	Повний еквівалент
68	As red as lobster	червоний, як омар	Частковий еквівалент
69	a cat has nine lives	у кішки дев'ять життів	Калькування
70	give you a lot of horse manure	дуже вихвалялася	Описовий переклад
71	An old dog will learn no new tricks	Старого пса новим фокусам не навчиш	Повний еквівалент
72	One swallow does not make a summer	Одна ластівка не робить літа	Калькування